

DE ADOPTIE IN VERBAND MET HET MATRIARCHAAT

BIJ DE

TORADJA'S VAN MIDDEN-CELEBES,

DOOR

A 1 b. C. KRUIJT.

In het Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, 2e Serie, deel X, heeft Mr. Steinmetz eene zeer wijdloopige studie gegeven over „Fosterage”, uit welk opstel wij ook eene zekere wijze van ethnologie te bestudeeren hebben leeren kennen. Uit den Indischen Archipel haalt Mr. Steinmetz slechts één voorbeeld aan van fosterage, en wel uit de Minahassa op Celebes. Het is verwonderlijk, dat in de literatuur over den Oost-indischen Archipel zoo weinig over dit onderwerp wordt gevonden. Slechts enkele aanwijzingen heb ik kunnen vinden, waaruit het bestaan van deze gewoonte bij andere volken in Indië mag worden ondersteld 1). De reden van dit verschijnsel kan wel niet anders zijn, dan dat het adopteeren van kinderen zulk eene gewone zaak voor ons is, dat onze aandacht er niet op valt, tenzij de practijk een soort van speculatie is geworden, zooals in de Minahassa het geval is, en, zooals wij zullen zien, ook in Gorontalo.

Ik stel mij voor in de volgende regelen mede te deelen, wat mij van deze gewoonte bekend is in Midden-Celebes.

1) Zoo schrijft R. van Eek over Bali in Tijdschrift Bat. Gen. XVIII, 393, 394, dat indien iemand geen zoon heeft, hij er een aanneemt; dit geschiedt met een gezegelden brief; de aangenomene treedt in de rechten van een zoon, die dan ook zijne moeder en zusters moet onderhouden.

Bij de stammen van Midden-Celebes komt het zeer veel voor, dat eens anders kinderen worden aangenomen tot eigen kinderen, zoowel jongens als meisjes, ofschoon het eerste, als ik mij niet vergis, meer plaats heeft dan het laatste. Een afzonderlijken naam voor dit gebruik heeft men niet. Men noemt het omschrijvend: *mompatuwu ana ulokasangkompo*, broers- of zusterskinderen opvoeden. Uit deze omschrijving blijkt reeds, dat het alleen broers of zusters van den vader of van de moeder zijn, die het kind adopteeren. De gewoonte, om kinderen aan hunne grootouders af te staan ter opvoeding, blijft hier buiten beschouwing.

Op de vraag wat wel het meest voorkomt, dat broeders van den vader of die van de moeder kinderen adopteeren, antwoordde men algemeen, dat beide gevallen voorkomen, maar het eerste het meest. Het verzoek tot het adopteeren gaat steeds uit van den oom of de tante van het kind. Van het afstaan van kinderen aan vreemden, dat is aan niet-familieleden, zijn mij geene voorbeelden bekend. Wel, dat neven kleinere neefjes opvoeden. Als vreemden worden ook aangemerkt de broeders en zusters van den vader, ingeval deze in gebreke is gebleven den gebruikelijken bruidsschat te betalen. Dit schijnt echter zelden of nooit voor te komen, want indien de vader sterft, voordat de bruidsschat is voldaan, haasten de familieleden zich dezen bijeen te brengen.

Meestal wordt het verzoek tot adoptie toegestaan. Het komt mij zelfs voor, dat de ooms en tantes zeker recht laten gelden op hunne neefjes en nichtjes, zoodat de vader goede argumenten moet bijbrengen, wanneer hij aan het verzoek niet voldoet. De reden, welke het meest wordt opgegeven voor eene weigering is, dat de ouders te veel aan het kind gehecht zijn, bij voorbeeld, wanneer reeds andere hunner kinderen bij familieleden worden opgevoed. Ook vertelden verscheidene lieden mij, dat eene weigering weleens voorkomt, wanneer de ouders niet overtuigd zijn, dat het kind bij zijnen oom of zijne tante goed zal worden opgevoed,

waaronder de Toradja verstaat, dat het kind daar te veel slaag of knorren krijgt, of niet voldoende wordt gevoed. Uit een en ander blijkt wel voldoende, dat de afstand van kinderen aan familieleden niet geschiedt uit gebrek aan kinderliefde.

De overdracht van het kind geschiedt zonder eenige formaliteit; zelfs een maaltijd ontbreekt hieraan. Het kind gaat als van zelf over in de handen van zijnen oom en zijne tante. Anders is dit in Loewoe, waar de adoptie overigens geheel gelijk toegaat als bij de Toradja's. Wordt een kind in Loewoe door familieleden aangenomen, dan geschiedt de overdracht met eenen maaltijd, waarbij een karbouw wordt geslacht.

Men beweert wel, dat ingeval een kind niet naar oom of tante toe wil gaan, de overdracht dan ook niet geschiedt, maar zulk eene onwilligheid schijnt weinig voor te komen: het gevoel van familieverwantschap is zeer sterk ontwikkeld bij de Toradja's, zoodat men zegt: waarom zou een kind niet in huis willen komen bij oom of tante; dezen toch zijn voor hem zoo goed als vader en moeder.

Het aangenomen kind wordt door zijnen pleegvader geheel als eigen kind beschouwd. Het noemt zijne pleegouders ook „vader” en „moeder”, maar blijft zijne eigen ouders ook aldus toespreken. De opname in de familie is echter niet zóó wezenlijk als bij de Loewoeërs en Talaarezen 1), waar een huwelijk tusschen het aangenomen kind en zijn pleegbroeder of zuster als bloedschande wordt beschouwd. Bij de Toradja's toch is een dergelijk huwelijk geoorloofd; sommigen beweren zelfs zulks gaarne te zien, anderen daarentegen verklaarden er zich tegen, ofschoon zij er aanstonds aan toevoegden, dat zulk een huwelijk niet „verboden” is.

Gedurende den tijd, dat het kind door oom of tante wordt

1) Aangaande de Talaarezen heb ik gelegenheid gehad inlichtingen over de adoptie in te winnen bij de zich in het Possosche gevestigd hebbende bewoners van die eilandengroep. Uit de inlichtingen bleek, dat deze gewoonte daar geheel overeenkomt met die te Posso, behoudens bovengenoemde uitzondering.

opgevoed, gaat het nu en dan eens voor korten tijd naar zijne ouders kijken. Wanneer het kind al te ondegend is, wordt het weleens naar zijne ouders teruggezonden, en dezen voeden daarover geen wrok, wanneer de wegzending om grondige redenen heeft plaats gehad. Overigens gebeurt het menigmaal, dat een pleegkind, groot geworden, voor goed naar zijne ouders terugkeert.

Uit de rouwbedrijven bij het overlijden van vader of moeder is niet op te maken, in hoever de verhouding tusschen pleegkind en pleegouders werkelijkheid is. Want als vader of moeder sterft, gaat het pleegkind met alle andere bloedverwanten naar het doodenmaal, en de rouwverboden zijn alleen van toepassing op het sterfhuis, en op de weduwe (of weduwnaar, zoo de moeder is gestorven), zoodat het pleegkind niet onder die rouwverboden staat, als wonende in een ander huis.

Duidelijker treedt de innige verhouding tusschen pleegkind en pleegouders aan het licht, waar het geldt het huwelijk van het pleegkind. Dit toch wordt geheel geregeld door de pleegouders, waarbij de ouders geene andere rol vervullen dan die van andere naaste bloedverwanten: *montjabeka*, d. i. „van de zaak getuigen zijn”. De pleegvader is het dan, die voor het bijeenbrengen van den bruidsschat zorgt voor den pleegzoon. Hij ook is het, die den bruidsschat voor zijne pleegdochter ontvangt. Wel krijgen de ouders hiervan een gedeelte, maar de andere naaste bloedverwanten hebben evenzoo recht op hun aandeel, aangezien zij ook bijdragen voor den bruidsschat van den pleegzoon.

Het duidelijkst komt bij het erven het feit aan den dag, dat het pleegkind niet eenvoudig door oom of tante in huis is genomen, maar dat zij dit ook werkelijk als hun kind beschouwen. De kinderen toch bij de Toradja's erven van hunne ouders, en zoo ontvangt het pleegkind mede van zijnen pleegvader zijn erfdeel, ja zelfs wanneer het pleegkind vóór den dood zijner pleegouders tot zijne eigen ouders is teruggekeerd, blijft hij zijn recht behouden op zijn aandeel in

die erfenis. Dikwijls zelfs is het de pleegzoon, die de erfenis regelt, aangezien hij meestal ouder is dan de echte kinderen. Veelal toch nemen ooms en tantes pleegkinderen tot zich, voordat zij eigen kinderen hebben. Dit sluit echter niet uit, dat het vaak voorkomt, dat men broers- en zusterskinderen adopteert, ook al heeft men eigen kinderen.

Om misverstand te voorkomen, moet ik hierbij voegen, dat de erfenis in den regel niet verdeeld wordt, maar in haar geheel blijft en beheerd wordt door de oudste dochter, aangezien deze het dorp niet verlaat, en haar echtgenoot zich bij haar heeft moeten vestigen. Alleen bij oneenigheid tusschen de kinderen, of wanneer een hunner een nieuw dorp sticht, of om reden van eene groote schuld, gaat men over tot verdeling, of tot uitgave van het aandeel, dat een hunner toekomt.

Dit recht van het aangenomen kind op de erfenis zijner pleegouders wordt wel eens betwist door de eigen kinderen, die daartoe licht eenige onregelmatigheid in de adat tot voorwendsel kunnen opzoeken, zich bij voorbeeld beroepende op het huiswaarts keeren van het pleegkind vóór den dood zijner pleegouders. Men moet geboren Toradja zijn, om niet alleen de redeneeringen te kunnen begrijpen, waardoor men met schijn van recht het pleegkind tracht buiten te sluiten, maar ook om de vele gevallen te kennen, waardoor het pleegkind zijn recht verbeurt om te deelen in de erfenis zijner pleegouders. Terloops merk ik echter op, dat de familieband onderling zoo sterk is, dat dergelijke oneenigheden volgens de getuigenissen weinig voorkomen, en dan nog veelal in der minne worden geschikt. Voelt het pleegkind zich sterk genoeg, dan neemt hij met geweld, wat hem goedschiks wordt geweigerd.

Een der voornaamste gevallen, waardoor een pleegkind niet alleen zijn recht verliest op de erfenis zijner pleegouders, maar ook op die van zijnen vader (welk recht hij als pleegkind blijft behouden) is, wanneer het kind, dat door familie des vaders wordt opgevoed, bij scheiding van vader en

moeder, de laatste voor goed volgt. i Ratoe werd van kleins af opgevoed door een' broeder zijns vaders. Na geruimen tijd scheidde zijn vader van zijne moeder, en de eerste keerde terug naar zijn eigen dorp, waar hij bij tijden door zijnen zoon werd bezocht. Zijne moeder ook bezoekende, werd de jongen overgehaald bij haar te blijven, en verliet daardoor zijn' pleegvader. Door dit feit verklaarde hij zichzelf te behooren tot de familie zijner moeder, en verloor daardoor alle recht op de erfenis van zijn pleeg- en zijn eigen vader.

In het tegenovergestelde geval, wanneer het kind wordt opgevoed door een familielid van de moeder, en dat kind wordt bij de scheiding den vader toegewezen 1), zoo kan hij dit terugischen, en hij doet dit dan ook. Wil de pleegvader geen afstand doen van het kind, dan moet hij den bruidsschat teruggeven. Ik herhaal echter, dat in verhouding met het adopteeren door familieleden van den vader, het aannemen van kinderen door bloedverwanten van de moeder weinig voorkomt.

Eenige navraag te Gorontalo gedaan bracht aan het licht, dat de adoptie aldaar geheel tot een misbruik is geworden. Zij is daar een middel in de hand der hoofden geworden om zich een gedeelte der eigendommen van gegoede lieden toe te eigenen. Zij laten een hunner kinderen aannemen door een hunner rijke onderdanen, welk aangenomen kind zich dan na den dood des vaders het schoonste deel der erfenis toeëigent, een toestand, die geheel in overeenstemming is met de slaafsche onderwerping van de Gorontaleezen aan hunne hoofden, waarin zij reeds eeuwenlang hebben verkeerd. De pleegvader te Gorontalo is dit alleen in naam, daar het aangenomen kind bij zijn eigen vader in huis blijft.

1) „Wanneer man en vrouw scheiden ten gevolge van overspel der vrouw, worden „alle kinderen uit dat huwelijk geboren het eigendom van den man. Door het „betalen van eenen buffel verkrijgt de vrouw weer evenveel recht op hare kinderen „als de man. Scheiden zij ten gevolge van eenen twist, dan volgen de kinderen „de moeder of den vader, al naar dat zij dit zelve willen”. Een en ander uit het geestelijk en maatschappelijk leven van den Poso-Alfoer. Mededeelingen van wege het Néd. Zend. Gen. deel 40 blz. 260—261.

Toch blijkt uit dit overblijfsel der adoptie voldoende, dat de band tusschen pleegkind en pleegvader eene werkelijke moet zijn geweest.

Onder het Gorontaleesche volk vinden wij de adoptie in gewijzigden vorm weer als eene symbolische handeling. Wanneer bijvoorbeeld eene vrouw twee zoons heeft gehad, die beiden zijn gestorven en zij baart een derden zoon, dan zal zij dit kind symbolisch aan een ander geven. Dit verschijnsel heeft zijn' oorsprong in de meening, dat geesten, die natuurlijk de oorzaak zijn geweest van den dood dier kinderen, kunnen worden misleid. Ditzelfde vindt men ook in het Possosche terug. Zoo ook zal men een kind een anderen naam geven, wanneer het veel last heeft van ziekte, niet omdat men denkt, dat de naam niet goed is, maar om de geesten, die het op dat kind gemunt blijken te hebben, in den waan te brengen, dat het eerste kind verdwenen is en plaats gemaakt heeft voor een ander. Deze gevallen staan geheel buiten ons onderwerp; ik vermeld ze slechts terloops, om de aandacht te vestigen op dit verschijnsel, dat aanleiding zou kunnen geven tot verwarring bij de opsporing van den oorsprong der adoptie-gewoonte.

Oppervlakkig beschouwd zou men zeggen, dat de adoptie onder de Toradja's een gevolg is van het recht, dat de broeders en zusters van den vader hebben op het kind. Zij toch brengen den bruidsschat te zamen, en hebben dus ook recht op de kinderen. Als een neef zijn' oom aanspreekt, zegt hij: *tama*, welk woord vroeger „vader” heeft beteekend, maar nu alleen verstaan wordt in den zin van „oom”; informeert men echter naar iemands familieverhouding, dan zal een neef van zijn' oom zeggen: *kupopapa*, „ik heb hem tot vader”. Van eene tante sprekende, zegt men steeds *ine* of *nene* „moeder”, terwijl *tete*, dat meer bepaald „tante” beteekent, weinig wordt gehoord. Zoo spreken ooms van hunne neven als *ana* „kind”, en *pinoana* „neef, nicht” gebruikt men bijna nooit. Neven en nichten

spreken van elkaar als *tukaka* en *tuai* „oudere broeder (zuster)” en „jongere broeder (zuster)”; en eerst, wanneer men nader vraagt: „zijt gijlieden van eenen buik” (*kasangk-kompo*) komt men de werkelijke verhouding te hooren. Ambtenaren met deze gewoonte onbekend, hebben daardoor weleens eene verkeerde familieverhouding tusschen politieke personen opgegeven.

Uit het bovenstaande blijkt voldoende, hoe sterk het gevoel van familieverwantschap bij de Toradja's is; maar dit gevoel aan te nemen als oorsprong van de adoptie is geene voldoende verklaring. Ofschoon de adoptie door ooms en tantes van vaderszijde meer voorkomt dan die door ooms en tantes van moederszijde, zoo is de laatste toch niet zeldzaam, in ieder geval geoorloofd, en het bezwaar is, dat bij zulk een algemeen gevoel van verwantschap, de band tusschen pleegvader en pleegkind dan vaster wordt gemaakt dan noodig is. Men zou dan toch in de plaats van vader en moeder een kind kunnen opvoeden, zooals zulks in Europa veel voorkomt om het gezin te verlichten. Uit de vaste verbinding van pleegkind aan pleegvader, uit het bovenstaande duidelijk geworden, blijkt, dat de handeling der adoptie een voorzorgsmaatregel is. Reeds uit de gegevens van de adoptie blijkt, dat wij haren oorsprong moeten zoeken in het vroeger bestaand hebbende matriarchaat, zoodat ik uit de gegevens aangaande de Possoërs tot hetzelfde besluit kom als Mr. Steinmetz uit de door hem aangehaalde feiten. Het geval bijvoorbeeld, dat geen broeder of zuster van den vader het kind mag adopteeren, tenzij de bruidsschat is voldaan, wijst op den tijd, toen de bruidsschat als boete noodig was tot verzoening der beleedigde partij van het meisje. Dikwijls wordt naast *olimporonggo* („huwelijksprijs”) het gewone woord voor „bruidsschat”, *saki mporongo* gebruikt, dat „huwelijksboete” beteekent. De familie van den man beijverde zich de kinderen tot zich te trekken om hen in de familie te behouden, en om dit kwaad zooveel mogelijk tegen te gaan, begonnen ook

de familieleden van de vrouw zich van de kinderen te verzekeren. Hieruit ontstond langzamerhand de gewoonte om de kinderen bij een der partijen in te lijven door adoptie. Voorts wijst de gewoonte om een pleegkind te onterven (van vaderszijde), wanneer het bij scheiding de moeder volgt, eveneens op een' strijd tusschen beide familiepartijen, in het zich verzekeren van de kinderen.

Er blijft dus nog over aan te toonen, dat de tegenwoordige agnatische familievorm is ontstaan uit den matriarchalen. Reeds enkele bewijzen hiervoor haalde ik aan in mijn opstel over het „huwelijk” bij de Toradja's in het tijdschrift „Mededeelingen van wege het Ned. Zend. Gen.” deel 40, blz. 245—261. Een nader onderzoek heeft intusschen nog veel meer aan het licht gebracht. Een en ander breng ik hier te zamen, mede als aanvulling van hetgeen ik in bovengenoemd opstel reeds over dit onderwerp mededeelde.

Het huwelijk gaat bij de Toradja's over het algemeen zeer eenvoudig toe. De bruidegom wordt met eenige festiviteiten naar de woning zijner bruid gebracht, er wordt een maaltijd gehouden, en de jongelieden zijn gehuwd. Eene bijzondere wijze van huwelijk sluiten echter heet *mebolai*; het is eene zeer oude adat, welke bij de stammen der Tolage en Toondae nog weleens gevolgd wordt, maar niet algemeen, omdat deze wijze van huwelijkssluiting zeer kostbaar is. Bij de Torano, Towingkemopso en Topebato is dit *mebolai* reeds geheel in onbruik geraakt. *Mebolai* is afgeleid van *bola* „huis” (Boeg. *bola* = huis), welk woord in het Barée nog voorkomt als *baja* „gehucht” (= dorp zonder geestenhuis); *mebolai* beteekent dus „zich een huis halen of maken”.

Deze wijze van huwen gaat op de volgende wijze toe: Nog op grooten afstand van het huis van de bruid, maakt de troep die den bruidegom begeleidt, halt, en men schiet met geweren om kennis te geven van zijne nadering. Nu wordt één man vooruitgezonden met eenige katoenen goederen. Op den weg wordt hij tegengehouden, en moet om

door te kunnen gaan een saroeng afgeven. Dit noemt men *mebolombongi* (Par. *mobalamba*). Aan de poort van het dorp gekomen, moet hij weder een stuk katoen afgeven om in het dorp te komen, *sungke boboka* „het openen der poort” geheeten. Aan de trap van de woning der bruid gekomen, werpt hij eene speer in den grond, welke onmiddellijk door een' daarop loerenden slaaf wordt weggekaapt. Dit heet *pombunu edja* „het bewerpen van de trap (met eene speer)”. Boven aan de trap gekomen, legt hij een zwaard neer, hetwelk ook wordt buitgemaakt door een daar wachtenden slaaf. Deze handeling noemt men: *montamponga wombo* „het portaal in tweeën splijten” (dit ziet op het zich met geweld toegang verschaffen tot de woning). In het huis angekommen, zet hij zich kalm neer, en reikt eenige katoenen goederen over, *pantawui apu* geheeten, „om het vuur aan te blazen”. Het is den man verboden iets anders te zeggen, dan: „dit is de pantawui apu”.

Het behoeft weinig verklaring, dat al deze handelingen duiden op een koopen van den vrede voor het schaken van het meisje. Het tegenhouden op den weg, aan de poort van het dorp, de ceremoniën aan de trap van het huis wijzen alle op de eerste van eene Toradjasche vredesonderhandeling, het openen van den weg tot onderhandelen over den vrede. Na deze preliminairen komen de handelingen, welke wijzen op het onderhandelen zelf.

Terwijl de afgezant vooruit is gegaan, zijn de vrienden met den bruidegom inmiddels ook in het dorp gekomen, en hebben zich opgeschoten in het geestenhuis, *lobo*, of op de vloeren onder de rijtschuren, plaatsen voor iederen vreemdeling toegankelijk. Van hier uit worden eenige lieden naar de woning van de bruid gezonden met zeven stuks katoen, *ajapa papitu*. De brengers mogen wederom niet anders zeggen dan: „Hier zijn (of: wij brengen) de ajapa papitu”. Deze goederen heeft men te beschouwen als de eigenlijke vergoeding (boetebetaling) voor het gepleegde onrecht. Den gezanten wordt echter nog geen sirih-pinang

voorgezet, aangezien de verzoening nog niet ten volle heeft plaats gehad.

Hierna wordt den gasten rijst met karbouwen,-geiten,- of varkensvleesch voorgezet, en na dezen verzoeningsmaaltijd wordt de bruidegom in het huis zijner bruid gebracht, en wordt hij beschouwd getrouwd te zijn: zijn zwaard en zijne sirihtasch worden opgehangen bij de plek voor hem bestemd tot slaappleats.

In den morgen van den volgende dag wordt de bruidsschat gebracht. De maaltijd, die daarop volgt, bestaat uit op bijzondere wijze in bladeren gekookte rijst (*winalu*) en varkensvleesch. Bij het aandragen van beide gerechten, moeten wederom katoenen goederen worden gegeven. De gave bij de rijst heet: *tamponga bira winalu* „voor het splijten van de winalu” (bedoeld worden de bamboes, waarin deze soort rijst wordt gekookt). De gave bij het varkensvleesch heet *tamponga bira wawu* „voor het splijten van het varken”. Dit heeft betrekking op het feestvarken, welks kop in tweeën wordt gekloofd: de eene helft wordt gegeven aan de familie van de bruid, de andere helft aan de familie van den bruidegom, en met deze daad heeft de verzoening feitelijk plaats. Zoo wordt ook bij het vredesluiten de kop van een' karbouw gekloofd, en iedere partij bewaart een der horens als onderpand van den vrede.

Eerst na afloop van dezen maaltijd wordt den gasten sirih-pinang voorgezet, en wel in groote hoeveelheid: iedere gast krijgt een mandjevol, de hoofden zelfs 2 of 3 mandjes, maar ook hiervoor moet met katoenen goederen worden betaald. Met het gebruik van de sirih-pinang wordt erkend, dat de verzoening gesloten is. Het moet ieder opvallen, dat het eigenlijke huwelijk als het ware tusschen al die plechtigheden is ingeschoven, omdat oorspronkelijk bij deze verzoening natuurlijk geen sprake kon zijn geweest van een huwelijk, daar het meisje reeds was geschaakt.

Tegen dat de gasten weder heen zullen gaan, komen de familieleden van de bruid hun nog velerlei zaken af-

vragen. Zij dragen ook de goederen der gasten bij het heengaan, maar zij moeten voor deze beleefdheid wederom eene belooning hebben. Deze belooning heet *kapopata*, „voor de begeleiding” 1).

Het huwelijk door schaking moet dus bij de Toradja's in gebruik zijn geweest, en dit wijst onwidersprekelijk op een vroeger bestaan hebbend matriarchaat. Maar er is nog meer. Bij de geboorte van het eerste kind 2) geeft de vader aan de moeder zijner vrouw een stuk katoen „om als saroeng te gebruiken” (*napotopi*), een aan den vader dito, „om tot schaamgordel te dienen” (*napobauga*). Ook bij deze gelegenheid vragen de naaste bloedverwanten van de schoonouders den vader allerlei geschenken af, voornamelijk katoen in stukken van 1 vadem. Daar, waar het huwelijk op de bovenbeschreven wijze plaats heeft, worden deze beide stukken katoen dadelijk bij den bruidsschat gevoegd, maar zij worden door de ouders van de vrouw aan den man teruggegeven, wanneer de vrouw onvruchtbaar blijft. Dit gebruik doelt op het koopen der kinderen van de familie der vrouw, en wijst wederom op het vroeger bestaan hebbend matriarchaat.

Wanneer de vrouw zich bij de nadering harer bevalling niet in het huis harer ouders bevindt, is het niet noodzakelijk, dat zij voor deze gebeurtenis daarheen gaat. Is het kind groot genoeg geworden om te kunnen worden vervoerd, dan gaat zij het aan hare ouders voorstellen.

Regel is, dat de man komt inwonen bij de vrouw. Deze heeft in het dagelijksche leven nog zeer veel te zeggen, en

1) Dr. Adriani zegt van dit woord: Als stam van *kapopata* zal wel beschouwd moeten worden *ata*, in het Mak. en Boeg. nog gebruikelijk in de beteekenis „slaaf”, waarvan in het Barée is afgeleid *mompata*, „geleiden”, bijz. „iemand uitgeleide doen”; waarnaar *kapopata* te vertalen is met „voor de begeleiding”, of „gave bij het uitgeleide”.

2) Over de gebruiken der Toradja's bij geboorte zie: „Een en ander over het geestelijk en maatschappelijk leven van den Poso-Alfoer”. Mededeelingen van wege het Ned. Zend. Gen. deel 40, blz. 261—268.

de man zal zelden iets verkoopen van hunne gezamenlijke bezitting, zonder hierin vooraf zijne vrouw te hebben gekend.

Over den bruidsschat schreef ik reeds uitvoerig in Mededeelingen v/h. Ned. Zend. Gen. deel 40 blz. 254—256. Boven merkte ik reeds op, dat de broeders en zusters van den vader eerst als ooms en tantes worden erkend, wanneer de bruidsschat is betaald.

Het leviraatshuwelijk bestaat bij de Toradja's niet. Wil iemand de weduwe van zijn' broeder huwen, dan moet hij opnieuw den bruidsschat betalen. Was de bruidsschat van zijn overleden broeder nog niet betaald, dan voldoet hij dien in zijn geheel, en dan staat men hem meestal toe, dat hij voor zich niet meer den vollen bruidsschat betaalt.

Bij de Topebato, Towinghemposo en Torano vermindert de bruidsschat bij iedere maal, dat de vrouw hertrouwt. Voor haar eerste huwelijk worden 37 stuks geëischt; huwt zij voor de 2^e maal, dan volstaat men met 27 stuks; voor de derde maal met 17 stuks. Ik merk echter hierbij op, dat deze adat bij de genoemde stammen plaatselijk nog veel verschilt.

Aangaande de Loewoeërs kan ik alleen als bewijs van een eertijds bestaan hebbend matriarchaat aanhalen, dat voor ieder kind, dat geboren wordt, de vader aan zijne schoonouders een geschenk geeft.

Posso, Januari 1899.